

Pokalbis su Dalia Makarova (Ukraina): „gyvenimas negali sustoti“

Ukrainos Lietuvių Bendruomenės pirmininkė pasakoja apie savo ir Bendruomenės išgyvenimo patirtis karo apimtoje šalyje: „Džiaugiuosi labai paprastais dalykais - ramiai praėjusia naktimi be sirenų... Ryškiau pastebiu paukščių čiulbesį, išsiskleidusius žiedus, nes šiais metais mūsų pavasarį ir vasarą sušaudė.“

Dalia STAPONKUTĖ

PASAULIOLIETUVIS.LT

Gerbiama pirmininke, miela Dalia, jau daug metų esate Ukrainos lietuvių bendruomenės lyderė, aktyvi Pasaulio Lietuvių Bendruomenės narė, žmogus, kuriam nuoširdžiai rūpi Lietuvos ir Ukrainos likimas ir tvirtų lieptų tarp mūsų šalių tiesimas. Seniai gyvenate Ukrainoje ir žinote apie ją tiek, kiek žinotų turbūt retas lietuvis Lietuvoje. Papasakokite apie save: kada ir kodėl apsigyvenote Ukrainoje, kaip ši šalis Jus priėmė ir, svarbiausia, kuo patraukė, kad nusprendėte ten likti?

Esu meilės tremtinė, kaip mes - visos atitekėjusios į Ukrainą moterys - save vadiname. Gimiau ir užaugau nuostabiame Lietuvos kampelyje - Trakuose, kur kadaise vyko tarptautinė akademinio irklavimo regata „Gintariniai irklai“ ir mes susipažinome su mano tada būsimu vyru Olegu. (Jis buvo Ukrainos akademinio irklavimo sporto meistras). Kyjive gyvenu jau nuo 1980 metų. Tada mes buvome „viena šalis“, visiems žinoma Sovietų Sąjunga. Išvažiavusi nejučiau didelių

mentaliteto skirtumų tarp mūsų (juk Ukrainą ir Lietuvą sieja bendra istorija). Ukrainiečiai visada su didele pagarba kalbėdavo apie Lietuvą. Jaučiau, kad man labai paprasta ir lengva bendrauti su ukrainiečiais. Jie yra atviri, nuoširdūs, geranoriški ir labai svetingi, tik **kartais**, ak, nelabai punktualūs... Sprendimą pasilikti gyventi Ukrainoje nulėmė paprastas ir pragmatiškas dalykas - atskiro gyvenamojo ploto perspektyva, nes Lietuvoje Sovietų Sąjungos laikais tai buvo labai didelė problema, jo trūko. Gyvenimas Ukrainoje suteikia įvairovės pojūtį - viskas tiesiog kunkuliuoja ir niekas nestovi vietoje. Visoje Ukrainoje ir pačiame Kyjive gyvena daug įvairių tautybių žmonių, vyksta intensyvus kultūrinis bendravimas. Pažindami vieni kitus žmonės plečia akiratį: sužino apie kitų kultūrų gyvenimą ir tradicijas. Ir lietuviai, gyvenantys Ukrainoje, ne išimtis - moko kitus pažinti Lietuvą.

2022 m. Vasario 16-osios minėjimas LR ambasadoje Kyjive

Kaip gimė idėja suburti lietuvius Ukrainoje ir kokie buvo pirmieji lietuvių iššūkiai šioje didelėje šalyje? Kokie Jūsų santykiai su Lietuvos ambasada Ukrainoje? Kaip laikui bėgant keitėsi lietuvių bendruomenės ir jų veikla Ukrainoje?

Pirmoji lietuvių bendruomenė Ukrainos teritorijoje įkurta Kyjive 1990 m., Lietuvai atkūrus nepriklausomybę. Suburti lietuvius net Kyjive nebuvo paprasta, nes mieste – apie 3,5 mln. gyventojų, jis didelis. Apie susibūrimą skelbėme net per televiziją, jau nekalbant apie Kyjivo laikraščius. Pirmieji susirinkimai vyko Kyjivo rašytojų sąjungos rūmuose. Tai Dmitro Čeredničenko (rašytojo, vertėjų, vieno iš Kyjivo draugijos įkūrėjų, apdovanoto 3 laipsnio Gedimino ordinu, vėliau – Riterio kryžiumi „Už nuopelnus Lietuvai“) nuopelnas. 1992 m. įvyko pirmas gausus Ukrainos lietuvių susirinkimas Kyjive, kuriame dalyvavo atstovai iš Lvivo, Vinicos, Zaporožės, Bila Cerkvos. Tada ir buvo nutarta formaliai įsteigti Ukrainos lietuvių bendruomenę. Bet, pagal tuo metu veikusius Ukrainos įstatymus, norint užregistruoti visos Ukrainos lietuvių bendruomenę reikėjo bent 13-oje šalies sričių veikiančių bendruomenių, o jų buvo mažiau. Ukrainos lietuvių bendruomenę pavyko įsteigti tik 2004 m.

03. 2021 m. rugpiūčio 23 d. Kyjivo Pečerų Lavroje, minint Ukrainos Nepriklausomybės 30-metį su Lietuvos prezidentu G. Nausėda Aš dalyvauju bendruomenės veikloje nuo 1999 m. Esu choro „Viltis“ (nuo 1994 m.) ir folklorinio ansamblio „Sesulės“ (nuo 2012 m.) narė. 2001–2008 m. buvau Kyjivo Maironio

lietuvių kultūros draugijos pirmininkė, o nuo 2012 m. vadovauju Ukrainos lietuvių bendruomenei. Manau, kad labiausiai ėmė sektis nuo tos dienos, kai Kyjive pradėjo veikti Lietuvos Respublikos ambasada. Visi klausimai ar problemos sulaukdavo greito ir sklandaus sprendimo – niekada nepatyrėme jokių nesusipratimų. Šiomet lietuvių veiklai Ukrainoje sukaks jau 32 metai. Esame, deja, „senėjanti“ bendruomenė: nauji lietuviai neatvažiuoja. Bendruomenę sudaro mišrių (kaip mano) šeimų nariai. Ukrainoje užaugo mūsų vaikai, kai kurių – jau ir anūkai. Lietuvių kalbos išsaugojimas, iš mano patirties, įmanomas tik dėl jos toleravimo šeimose. Vien lituanistinė mokykla, kur pamokos vyksta kartą per savaitę, negali išmokyti vaiko kalbėti lietuviškai. Iš 6 anksčiau Ukrainoje veikusių lietuviškų mokyklų šiuo metu veikia tik viena – Lvive. Meninė saviveikla šiuo metu gyvuoja tik Kyjive, nors anksčiau šalyje turėjome net 11 meno kolektyvų. Bendruomenė Ukrainoje traukiasi: dalis išvyko gyventi į užsienį arba į Lietuvą, kita dalis išmirė. Gaila, kad dažniausiai nelieka pačių aktyviausių. Mūsų vaikai dabar augina savo vaikus, vedžioja juos į įvairius būrelius, užsiėmę darbais. Ateina nebent į kalėdinius ir velykinius renginius. Dalyvauja ir Vasario 16-osios, Kovo 11-osios ar Liepos 6-osios šventėse, giedant tautišką giesmę. Jaunimo atsirastų gal 10 jaunesnių narių. Susiduriame su labai dideliais iššūkiais: kaip mums išsilaikyti ir išgyventi, kai bendruomenė neturi galimybių pritraukti naujų žmonių. Šiandien esame maža bendruomenė – apie 300 narių. Yra 11 veikiančių bendruomenių regionuose, o ir jos visai nedidelės – kai kur iki 10 narių. Naujausia – Chersone, užregistruota 2018 m.

05. 2021 m. Kovo 11-osios minėjimas su LR ambasadoriumi V. Sarapinu ant Kyjivo Pilies kalno (Zamkova gora)

O kaip jūsų Bendruomenės darbo ritmą paveikė karas? Sutelkė Jus, išblaškė?

Paveikė pirmiausia ne karas, o dveji pandemijos metai, kai veikla buvo faktiškai paralyžiuota. Nors stengėmės, rinkdamiesi atvirose erdvėse, lauke. Kyjive – Lietuviškame skvere prie Šv. Sofijos soboro arba ant Pilies kalno. Prasidėjęs karas mus visus bloškė į vakarų Ukrainą, dalis išvyko į Lietuvą. Kada mes visi besuirinksime, nežinome. Tikriausiai, švęsti Pergalės.

Kadaise, dar prieš karą, rašėte viešą komentarą apie tai, kad vis blogėjant Rusijos ir Ukrainos santykiams, o taip pat dėl trečiųjų šalių dalyvavimo šiuose santykiuose, už viską teks mokėti vienai Ukrainai. Ypač jei išplieks karas. Tada dar niekas netikėjo, kad karas prasidės. Jūsų žodžiai pasitvirtino: išplieškė žiaurus ir naujo tipo karas. „Naujo“, nes aktyviai dalyvauja įvairiausios medijos. Vis dėlto daug kas, iš toli žvelgdamas, realiai nesuvokia tikrojo šio karo masto. Jūs gi niekur iš Ukrainos

nesitraukėte ir gyvenate sostinėje. Papasakokite apie savo kasdienybę, vykstant nežmoniškiems karo veiksams šalia. Kuo prasideda ir baigiasi jūsų diena. Kaip tai įmanoma pakelti?

Karas prasidėjo, bet gyvenimas negali sustoti: neįmanoma gyvenime nuspausti mygtuko „pauzė“ ir laukti. Tiesiog stengiesi gyventi toliau. Užsiimi kasdieniais darbais, eini į parduotuves apsipirkti, į parką pasivaikščioti, pasivažinėti su dviračiu. Toliau susitinki su draugais, bendrauji su bendruomenės nariais, choristais, kitų bendruomenių pirmininkais, bendraklasiais – pavyzdžiui, aš turiu net 5 tokias bendravimo „grupes“. Bendrauju su Lietuvos žiniasklaida. Džiaugiuosi labai paprastais dalykais – ramiai praėjusia naktimi be sirenų ar nusipirkusi juodos ruginės duonos po dviejų mėnesių pertraukos (nes prasidėjus karui iš pradžių kepė tik baltą). Ryškiau pastebiu paukščių čiulbesį, išsiskleidusius žiedus, nes šiais metais mūsų pavasarį ir vasarą sušaudė...

Papasakokite apie sostinės gyvenimą ir tai, kaip karas veikia miesto infrastruktūrą, ryšius su kitais miestais ir kitų šalių sostinėmis, juk Kyjivas - šalies centras, galva ir širdis?

Nuo pat karo pradžios visa Kyjivo infrastruktūra veikė: nenutrūko nei ryšys, nei elektra, nei vanduo, nei dujos. Už tai esame dėkingi mūsų kariams ir Kyjivo teritorinei gynybai. Jie atmušė ne vieną maskolių ataką, likvidavo diversines grupes. Dirbo vaistinės, bet ne visos. Ir parduotuvės, nors jose nebuvo didelio pasirinkimo, bet svarbiausių produktų netrūko. Veikė miesto transportas, nemokamai, bet važinėjo gan retai. Metro veikė kaip slėptuvė. Geležinkelio stotis dirbo be perstojo, nes visi pabėgėliai iš Ukrainos rytų ir pietų vyko per Kyjivą į vakarus ir toliau – į užsienį. Baisiausia – tai karo pradžia. Pirmos karo dienos visad baisiausios. Rašistų tankai jau antrą karo dieną važinėjo Obolonėje (šiaurinis Kyjivo rajonas). Rašistai kirto Baltarusijos sieną ir per Čenobylio zoną veržėsi į Kyjivą. Svarbiausi susidūrimai vyko metro stotelės „Beresteiska“ rajone – iš vakarinės Žytomyro trasos pusės. Ukrainiečių kariai išstūmė rašistus iš Kyjivo, ir, deja, buvo susprogdinti visi tiltai į vakarų pusę, o šiaurinėje pusėje (žmonės paaukojo savo namus ir sodus) susprogdinta užtvanka. Kyjivo rytų pusėje narsiai kovėsi Brovarai, Boryspolis. Tik pietinėje pusėje liko saugus automobiliams kelias. Ir ten rašistai bandė siųsti desantą, bet jis buvo sutriuškintas. Iš tikro, Kyjivas buvo apsuptyje. Girdėjosi patrankos, šūvių kruša, raketos, bombos, sirenos dieną ir naktį. Mes išmokome atskirti kiekvieną garsą kaip kokie ekspertai. Kankino ilgos komendanto valandos, trunkančios po dvi paras. Pradžioje apie mėnesį

sostinėje tvyrojo baisi įtampa. Paskui nuslūgo, nors sirenų gausmas girdėti iki šiol ir raketos kartais siekia Kyjivo miesto teritoriją. Ukrainos geležinkelis atlaikė visas rašistų atakas ir šiandien yra pagrindinė susisiekimo gija, kuria į Kyjivą atvyksta oficialios delegacijos.

Lietuva teikia Ukrainai didžiulę pagalbą, juk šios tautos tarsi seserys - kaip tai jaučiasi žmonėms aplink jus? Ukrainos lietuvių bendruomenė irgi prisideda prie pagalbos žmonėms, norintiems išvykti iš karo siaubiamos šalies? Kaip šalyje liekantys žmonės žiūri į tuos, kurie išvyksta? Juk žmonės išvyksta ne tik iš ten, kur krenta bombos, bet traukiasi iš visos šalies? Kaip žmonės, supami tokio siaubo, žvelgia į ateitį, ar bežvelgia? Ką jie kalba apie laiką, „kai baigsis karas“? Apie ką jie svajoja? Apie ką svajojate Jūs?

Žinau, kad ukrainiečiai tikrai labai dėkingi Lietuvai už visą teikiamą pagalbą - tai ir karinė technika, ir humanitariniai konvojai, ir prieglobstis pabėgėliams Lietuvoje, moralinė parama, Ukrainos stojimo į ES palaikymas, o ką jau kalbėti apie „Bayraktaro“ pirkimą Ukrainai... Žodžiais visos padėkos net negalima išreikšti. Taip, milijonai žmonių traukėsi iš šalies ir mes, ten likusieji, padėjome, kuo galėjome: dalinomės informacija savo paskyrose ar perduodami ją iš lūpų į lūpas; keista, bet pastaruoju būdu informacija sklisdavo daug greičiau. Žmonės išvyko ir iš tų regionų, kur nebuvo bombarduojama, bet sirenos spiegė visoje Ukrainos teritorijoje ir raketos galėjo pasiekti bet kurią miestą. Jei žmogaus psichika jautresnė ir jis nepakelia nuolatinių sirenų, ir jei dar turi mažamečius vaikus, - natūralu, kad stengiasi išvykti iš šalies. Jų niekas nesmerkia, nes tai yra kiekvieno žmogaus asmeninis pasirinkimas. Mes visi dabar galvojame tik apie savo kariuomenės pergalę, tai mūsų pagrindinis tikslas. Apie ką svajojame, „kai baigsis karas“? Atstatyti sugriautus miestus, subombarduotus kaimus, šalies infrastruktūrą. Svajojame apie taikų ir ramų gyvenimą, galimybę keliauti po pasaulį, skraidyti taikiai Ukrainos dangumi (dabar kelionės trunka kelias paras vietoj kelių valandų kadaise), apie laisvą, nepriklausomą ir klestinčią Ukrainą.

Kas Jus, leiskite paklausti emocionaliau, labiausiai šiuo metu jaudina, džiugina ir liūdina? Juk ir kare gimsta, tuokiasi žmonės, atsiranda vis naujų vilčių, vyksta šventės... Kokią matote save ateities Ukrainoje?

Džiugina mūsų kariai, kurie labai sunkiomis sąlygomis, ypač rytinėje šalies dalyje, kovoja už kiekvieną savo gimtos žemės metrą. Tiek laiko rašistai niekaip negali

baigti užimti Luhansko srities. Neįkainojamas Lietuvos, Lenkijos, Anglijos palaikymas irgi džiugina. Labai liūdna dėl atskirų Europos lyderių (net nenoriu jų vardinti), kurie daro vieną žingsnį į priekį, o du atgal. Tai duoda ginklus, tai - ne, o juk tai reiškia, kad fronte žus daugiau ne tik mūsų karių, bet ir civilių, vaikų... Labai gaila, bet atrodo, kad Europa nesimoko iš savo istorijos. Ryškios paralelės su II pasauliniu karu. Gegužę du kartus, kartu su Gedimino legionu, vykome į Bučą padėti jiems tvarkytis su baisiomis karo pasekmėmis. Tvarkėme Bučios meriją ir cerkvės teritoriją, kur yra masinė kapavietė. Aišku, tai, ką matai per televiziją ir realiame gyvenime, yra du skirtingi vaizdai. Net neįmanoma palyginti. Sugriauti namai ir cerkvė, subombarduotas stadionas ir daugiabučiai, susprogdintas į Irpenį vedantis tiltas, po kuriuo evakuacijos metu žmonės slėpėsi nuo rašistų kulkosvaidžių. Jau buvo praėjęs mėnuo, kai rašistai pasitraukė iš Bučios, jau ir išvežta visa sugadinta ir sudeginta rašistų technika, surinkti žuvusiųjų kūnai nuo gatvių, o vis viena viskas aplinkui atrodė klaikiai... Tačiau, nepaisant siaubo, gyvenimas tęsiasi: taip, žmonės tuokiasi, gimsta vaikai... Šiomet, beje, labai liūdna mokyklose: kai kurios mokyklos - pusiau virtusios griuvėsiais. Auga karo vaikų karta. Vaikai, tapę našlaičiais, suluošinti ir turintys karo pažeistą psichiką. Kaip tai atsilieps tolesniame jų gyvenime - niekas nežino, nes nėra tokių tyrimų. Karas keičia žmoguje viską, pirmiausia, požiūrį į gyvenimą, į svarbiausias vertybes. Mes jau dabar sakome „iki karo“ ir „po karo“... Taikus gyvenimas atrodo tarsi visai kita realybė. Bet visgi mes tikime mūsų Pergale ir tuo, kad Ukraina bus stipri, klestinti valstybė.

Kyjivo sritis, Buča. Teritorijos tvarkymas prie cerkvės, kur buvo masinė kapavietė

Ar po to, ką Jums teko patirti, turite bent menkiausią viltį, kad Rusija gali pasikeisti, gal į geresnę pusę (juk, šiaip ar taip, ji mūsų visų kaimynė)? Juk nė vienos tautos gyvenimas nėra „tiesioji“? Ar apie tai iš viso įmanoma galvoti?

Deja, bet tokių vilčių, kad Rusija gali pasikeisti, tikrai neturiu. Mums teks gyventi su teroristine valstybe pašonėje. Ji per visą savo istoriją grobė ir naikino kaimynines tautas. Ukrainiečiai su maskovija kovoja jau virš 400 metų. Vergo mentaliteto tikrai niekas negali pakeisti – jie visada buvo tokie ir, deja, liks. Ką galima pasakyti apie liaudį, kuri pritaria karui, sako „gerai, kad žudomi ukrainiečiai“, „taip reikėjo seniai padaryti“, „gerai“, kad vagiami žmonės ir vaikai, kad vežami į atokiausius, depresiją varančius Rusijos kampelius... Tai XXI amžiaus filtracijos lageriai... Visa, kas tik pasaulyje buvo blogiausia, šiandien vyksta Ukrainoje... Mes žinojome tokius terminus kaip „nacizmas“, „fašizmas“, bet dabar sužinojome ir kas yra „rašizmas“. Jis įkūnija savyje visus anuos terminus. Putleris padarė viską, kad įvyktų derusifikacija Ukrainoje (šito nebuvo padaryta po Sovietų Sąjungos iširimo). Šiandien visoje Ukrainoje vyksta masinis gatvių, aikščių

pavadinimų keitimas, nukeliami visi praeities paminklai, iš vadovėlių išimami rusų rašytojai – štai ką pasiekė putleris savo vadinamąja „operacija“... Ukrainiečiai niekada neatleis rašistams už savo pralietą kraują, sugriautus miestus, subombarduotus kaimus ir žuvusius vaikus. Deja, ši neapykanta jiems truks šimtmečius...

Nuotraukos iš asmeninio D. Makarovos archyvo.

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2022 metai Nr. 585.

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorių.